

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 10. april 2025 av Høyesterett i avdeling med

justitiarius Toril Marie Øie
dommer Henrik Bull
dommer Ingvald Falch
dommer Knut Erik Sæther
dommer Are Stenvik

HR-2025-662-A, (sak nr. 24-200264STR-HRET)
Anke over Frostating lagmannsretts dom 21. november 2024

A

(advokat Frode Sulland)

mot

Påtalemyndigheten

(førstestatsadvokat Thomas Frøberg)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Stenvik:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder strafferettslig skylddevne, jf. straffeloven § 20. Den reiser særlig spørsmål om hva som skal til for at det foreligger «høygradig psykisk utviklingshemming» etter andre ledd bokstav c.
- (3) A ble 22. november 2023 tiltalt for drap, jf. straffeloven § 275. Grunnlaget for tiltalen er beskrevet slik:
- «Mandag 17. april 2023 mellom kl. 12.00 og 14.00, på bopel i ---vei 0 i Trondheim, hogg han B fire ganger i hodet med et sverd. Huggene knuste hodeskallen og hjernen hennes. B døde etter kort tid av skadene.»
- (4) Ved Trøndelag tingretts dom 20. september 2024 ble A dømt etter tiltalen til tvungen omsorg, jf. straffeloven § 63 første ledd, jf. § 62 første ledd. Tingretten fant ham utilregnelig på grunn av høygradig psykisk utviklingshemming, jf. § 20 andre ledd bokstav c, jf. tredje ledd. Han ble videre dømt til å tåle inndragning av drapsvåpenet, samt til å betale erstatning og oppreisning til de etterlatte.
- (5) Påtalemyndigheten anket straffedommen. Anken gjaldt skyldspørsmålet og var særlig rettet mot lovanvendelsen.
- (6) Frostating lagmannsrett avsa dom 22. november 2024 med slik domsslutning for straffekravet:
- «1. A, født 00.00.2000, dømmes for overtredelse av straffeloven § 275 til forvaring med en tidsramme på 7 – sju – år og en minstetid på 4 – fire – år og 6 – seks – måneder, jf. straffeloven § 40. Til fradrag i tidsrammen og minstetiden kommer 595 – femhundreogtittifem – dager for utholdt varetekt, jf. straffeloven § 83.»
- (7) A ble også dømt til å betale erstatning og oppreisning med høyere beløp enn i tingretten.
- (8) Det var dissens i lagmannsretten. Flertallet – fagdommerne og fire meddommere – kom til at tiltalte på tidspunktet for handlingen ikke oppfylte noen av grunnvilkårene i straffeloven § 20 andre ledd bokstav a til c, og at han derfor hadde skylddevne. Én meddommer mente at tiltalte var utilregnelig på grunn av høygradig psykisk utviklingshemming og sterkt avvikende sinnstilstand.
- (9) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder lovanvendelsen under skyldspørsmålet. Han påstår at lagmannsrettens dom må oppheves og gjør gjeldende at flertallet tok feil da det kom til at han hadde skylddevne på tiden for handlingen.
- (10) Påtalemyndigheten påstår at anken skal forkastes.

- (11) Lagmannsrettens avgjørelse av de sivile kravene er påanket av de etterlatte, og A har inngitt avledet anke. Ankene er stilt i bero inntil anken over straffekravet er avgjort.
- (12) Psykologspesialist Kåre Nonstad og psykiater Randi Rosenqvist er oppnevnt som sakkyndige for Høyesterett. Nonstad var sakkyndig også for lagmannsretten og avga skriftlig erklæring i den forbindelse. Rosenqvist har avgitt skriftlig erklæring for Høyesterett. Erklæringen gjelder generelle problemstillinger og har av den grunn ikke vært forelagt Den rettsmedisinske kommisjon. Begge de sakkyndige har forklart seg muntlig for Høyesterett.
- (13) For øvrig står saken, innenfor rammen av anken, i samme stilling som for lagmannsretten.

Mitt syn på saken

Saksforholdet

- (14) A ble født i 2000. Foreldrene oppdaget tidlig at han ikke fungerte som forventet for alderen. Skolegangen bød på utfordringer med atferdsvansker og rusmisbruk. Han fullførte verken grunnskole eller videregående skole, og han har aldri hatt fast arbeid. I 2018 flyttet han til egen, kommunal leilighet med støtte fra spesialisthelsetjenesten.
- (15) A har tidligere vært tiltalt og straffet for forskjellige typer lovbrudd, og han har i den forbindelse gjennomgått rettspsykiatriske undersøkelser i 2019 og 2021. Han ble undersøkt på nytt i forbindelse med denne saken. I erklæring 31. juli 2023 konkluderte psykologspesialist Kåre Nonstad og psykiater Andreas Eirik Hamnes med at A oppfyller følgende medisinske diagnoser:
- «F70 Lett psykisk utviklingshemming.
  - F84.9 Uspesifisert gjennomgripende utviklingsforstyrrelse.
  - F60.2 Dyssosial personlighetsforstyrrelse.
  - F19.1 Skadelig bruk av flere stoffer.»
- (16) Om diagnosen «lett psykisk utviklingshemming» heter det i erklæringen at den er «godt etablert gjennom testing i flere omganger med noenlunde like resultater (IQ mellom 61 og 72) og adaptiv funksjon likt eller noe lavere enn evnenivå skulle tilsi (55–63)». Med adaptiv funksjon menes en persons evne til å forholde seg til miljøet rundt seg på hensiktsmessige måter. Det opplyses i erklæringen at en lavere score for adaptiv funksjon enn for IQ er vanlig når det også foreligger en gjennomgripende utviklingsforstyrrelse, slik det gjør her.
- (17) Drapet som A nå er tiltalt for, skjedde 17. april 2023. Han har forklart at en nabo, B, kom innom ham for å låne kattermat. Da B skulle gå, angrep A henne bakfra og slo henne hardt i hodet med et sverd. Lagmannsretten har gjengitt følgende fra tingrettens beskrivelse av drapshandlingen:
- «Tiltalte har både i politiavhør og for retten forklart at han drepte B med sverd. Han har forklart at han hugg henne i hodet bakfra i det hun var på veg til å gå fra leiligheten, og at hun umiddelbart falt om på gulvet. Han forklarte at han svingte sverdet med stor kraft og at han etter at hun var falt i gulvet som følge av det første hugget, hugg henne tre ganger til i bakhodet.»

- (18) Motivet for drapet er uklart, men A forklarte for tingretten at «B hadde kritisert hans kattehold og at hun hadde antydnet eller truet med at hun ville melde ham til Mattilsynet». I ettertid har han sagt at han ikke angrer på at han drepte B.
- (19) Lagmannsretten konkluderte, som tingretten, med at A var klar over at han hogg B med sverd, og at han hadde til hensikt å drepe henne. Det er altså på det rene at A har begått drap, og at han handlet forsettlig, jf. straffeloven § 275, jf. § 22 første ledd bokstav a.

Tolkningen av straffeloven § 20 andre ledd bokstav c

Rettslige utgangspunkter

- (20) Det er et grunnfestet prinsipp at bare personer som har skyldene, kan straffes, jf. straffeloven § 20. Skyldene forutsetter at det foreligger «et minstemål av modenhet, sjelelig sunnhet og bevissthet», jf. HR-2023-1243-A avsnitt 20 og Prop. 154 L (2016–2017) punkt 4.5 på side 24. En gjerningsperson som mangler slike egenskaper, kan ikke klandres for sine handlinger.
- (21) Reglene om manglende skyldene på grunn av utilregnelighet fremgår av straffeloven § 20 andre til fjerde ledd. Det er andre og tredje ledd som har betydning i denne saken.
- (22) Andre ledd angir grunnvilkårene for manglende skyldene og omfatter blant annet «høygradig psykisk utviklingshemming», jf. bokstav c.
- (23) Dersom et av grunnvilkårene er oppfylt, anses gjerningspersonen å mangle skyldene hvis han eller hun på handlingstidspunktet var «utilregnelig» på grunn av sin tilstand. Ved utilregnelighetsvurderingen skal det etter tredje ledd legges vekt på «graden av svikt i virkelighetsforståelse og funksjonsevne».

Sakens spørsmål

- (24) Høyesterett skal ta stilling til om lagmannsretten bygde på riktig lovtolkning da den kom til at A ikke oppfyller grunnvilkåret «høygradig psykisk utviklingshemming». Det er særlig tre spørsmål partene er uenige om. Det *første* er om kategorien primært skal avgrenses på grunnlag av IQ-målinger, eller om det skal foretas en bredere vurdering hvor også adaptivt funksjonsnivå kommer inn. Det *andre* er om det går en tilnærmet absolutt grense ved IQ 60, eller om også personer med høyere evnenivå i noen tilfeller kan oppfylle grunnvilkåret. Endelig er det et *tredje* spørsmål hvilken betydning tilleggsdiagnosen «uspesifisert gjennomgripende utviklingsforstyrrelse» har ved vurderingen av om det foreligger høygradig psykisk utviklingshemming etter § 20 andre ledd bokstav c.

Grunnvilkåret «høygradig psykisk utviklingshemming»

- (25) Høyesterett har ikke tidligere tatt stilling til forståelsen av grunnvilkåret «høygradig psykisk utviklingshemming» i straffeloven § 20 andre ledd bokstav c.

- (26) Med *psykisk utviklingshemming* forstås i dagligspråket en tilstand med stagnert eller mangelfull utvikling av evner og funksjonsnivå, som enten er medfødt eller har oppstått tidlig, og som vil vare livet ut.
- (27) I medisinsk sammenheng opereres det med graderinger fra «lett» til «moderat», «alvorlig» og «dyp» psykisk utviklingshemming, der IQ-nivået for lett psykisk utviklingshemming vanligvis ligger mellom 50 og 69, for moderat psykisk utviklingshemming mellom 35 og 49, for alvorlig psykisk utviklingshemming mellom 20 og 34 og for dyp psykisk utviklingshemming under 20. Diagnostiseringen bygger imidlertid ikke på IQ-målinger alene, og de angitte IQ-grensene er ikke absolutte. De sakkyndige har forklart at en diagnose alltid bygger på et bredere grunnlag, hvor også testing av adaptive funksjoner inngår.
- (28) Det er på det rene at det *rettslige* kriteriet «høygradig psykisk utviklingshemming» ikke er sammenfallende med noen av de medisinske diagnosene. Selv om kjernen i begrepet *psykisk utviklingshemming* er den samme, avgrenses persongruppene forskjellig strafferettslig og medisinsk. Grovt sett kan det sies at «høygradig psykisk utviklingshemming» omfatter alle de medisinske kategoriene «dyp», «alvorlig» og «moderat», samt en del av dem med «lett» psykisk utviklingshemming.
- (29) For å klarlegge det nærmere innholdet i kriteriet «høygradig psykisk utviklingshemming», må man ta utgangspunkt i den tidligere formuleringen, «psykisk utviklingshemmet i høy grad», som gjaldt frem til en lovendring i 2019, i kraft fra 1. oktober 2020.
- (30) Det er på det rene og ikke omtvistet at det tidligere kriteriet bygde på en bred vurdering, og ikke bare på gjerningspersonens IQ. Det er også klart at den grenseverdien forarbeidene den gangen ga anvisning på – IQ 55 – var veiledende og ikke tilnærmet absolutt. Jeg viser til NOU 1990: 5 *Strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner* kapittel VII, punkt 3.1.3 på side 52, hvor det blant annet heter:
- «Utvalget ønsker ... å understreke at man ikke må legge for stor vekt på absolutte tall og grenser ved IQ-bestemmelsene. Målemetodenes grad av treffsikkerhet og nøyaktighet bør ikke overvurderes. En målingsforskjell på 5 IQ-poeng gir få holdepunkter.
- Når den endelige konklusjon skal trekkes, må den sakkyndige legge stor vekt også på andre opplysninger og observasjoner. Grenseverdien IQ 55, svarer til en intelligensalder (IA) på ca 8 $\frac{3}{4}$ år, og må sees på som veiledende.»
- (31) Jeg nevner også omtalen i NOU 1974: 17 *Strafferettslig utilregnelighet og strafferettslige særreaksjoner* kapittel IV, A, punkt 2 på side 46, hvor det pekes på at intelligenstester lider av flere svakheter, og at feilkilder kan påvirke resultatene. På denne bakgrunn, heter det, «er det rimelig at et IQ-resultat ikke ubetinget er avgjørende for om en person skal fritas for straff eller ikke, men det må foretas en totalbedømmelse av personligheten hvor vedkommendes karakter og sosiale tilpasningsevne også spiller en rolle».
- (32) Den tidligere rettstilstanden er omtalt i forarbeidene til gjeldende lov, der grenseverdien på IQ 55 omtales som «veiledende», og det pekes på at «også faktorer som personlighet og sosial funksjon vil kunne være viktige elementer når graden av psykisk utviklingshemming skal bestemmes», jf. Prop. 154 L (2016–2017) punkt 4.11.1.1 på side 84.

- (33) Spørsmålet er om kriteriet endret innhold ved lovendringen, og i så fall på hvilken måte.
- (34) Språklig sett betyr «høygradig» det samme som «i høy grad». Det fremgår imidlertid av forarbeidene at grunnvilkåret er ment å omfatte en større personkrets enn tidligere. Dette begrunnes i punkt 4.11.4 på side 88 i proposisjonen med at det er «rimelig og rettferdig at ... straffrihet på grunn av utilregnelighet skal kunne gjøres gjeldende for en større gruppe utviklingshemmede enn i dag». Av den grunn bør «personer i den medisinske kategorien lett psykisk utviklingshemming med en IQ under 60» kunne falle inn under utilregnelighetsbegrepet. Grenseverdien på IQ 60 omtales også i særmerknadene til § 20 andre ledd bokstav c, der det på side 229 i proposisjonen heter:
- «Terskelen for hva som er å anse som 'høygradig' psykisk utviklingshemming senkes noe, ved at også personer med en IQ mellom 55 og 60 kan anses utilregnelige.»
- (35) Lovendringen tok altså sikte på å utvide kretsen av personer som kan fritas for straff på grunn av utilregnelighet som skyldes psykisk utviklingshemming, og at dette skulle skje ved at grenseverdien økes fra IQ 55 til IQ 60. Det fremgår derimot ikke uttrykkelig om grenseverdien fortsatt skal være veiledende, og heller ikke om avgjørelsen som før skal baseres på en helhetsvurdering hvor både IQ og funksjonsnivå inngår.
- (36) Aktor har anført at det er enkelte formuleringer i forarbeidene som tyder på at IQ-grensen på 60 som hovedregel er absolutt, og at adaptiv funksjon primært skal ha betydning ved utilregnelighetsvurderingen etter § 20 tredje ledd. Jeg er enig i at noen uttalelser *kan* forstås på denne måten. Men de kan også forstås på andre måter, og det forekommer uttalelser som trekker i motsatt retning. Lest i sammenheng gir forarbeidene i det hele tatt liten veiledning om disse spørsmålene. Spørsmålene er uansett ikke drøftet nærmere, og det inntas ingen klare standpunkter. Det måtte man etter min mening kunne forvente, om det hadde vært meningen å gjøre så vidt vesentlige endringer i kriteriets innhold. Mot denne bakgrunn gir forarbeidene etter mitt syn ikke tilstrekkelig klare holdepunkter for at det var meningen å fravike den tidligere rettstilstanden på andre måter enn ved å endre den veiledende grensen fra IQ 55 til 60.
- (37) Aktor har også gjort gjeldende at den endringen i bestemmelsens systematikk som ble innført ved lovrevisjonen i 2019, støtter påtalemyndighetens forståelse. Før lovendringen ble personer som var «psykisk utviklingshemmet i høy grad», uten nærmere vurdering ansett som utilregnelige. Etter gjeldende lov er «høygradig psykisk utviklingshemming» som nevnt gjort til et grunnvilkår. For å mangle skyldevne må lovbryteren i tillegg være «utilregnelig» på grunn av tilstanden. Vurderingen av utilregnelighet beror etter tredje ledd på «graden av svikt i virkelighetsforståelse og funksjonsevne». Aktors synspunkt er at når funksjonsevne uttrykkelig er gjort til en del av utilregnelighetsvurderingen, kan den samme faktoren ikke inngå i grunnvilkåret.
- (38) Jeg er ikke enig i dette. Når § 20 tredje ledd legger vekt på «graden» av svikt i funksjonsevne, må det snarere bygge på en forutsetning om at nedsatt funksjonsevne allerede følger av – og inngår i – grunnvilkåret. Tilsvarende er det sikker rett at det ved vurderingen av grunnvilkåret i andre ledd bokstav a legges vekt på svikt i virkelighetsforståelse, samtidig som graden av realitetsbrist er en del av utilregnelighetsvurderingen.
- (39) Betydningen av den endrede systematikken er etter mitt syn at persongruppen som omfattes av grunnvilkåret i § 20 andre ledd bokstav c, og som dermed *kan* mangle

skyldevne, utvides noe ved hevingen av den veiledende grenseverdien fra IQ 55 til 60, samtidig som gruppen avgrenses gjennom tilleggsvilkåret om utilregnelighet.

- (40) Når grunnvilkåret og tilleggsvilkåret ses i sammenheng, innebærer de ikke nødvendigvis at flere enn tidligere vil bli ansett å mangle skyldevne. Den nye systematikken bidrar imidlertid til å gjøre vurderingen mer treffsikker, som var et av hovedformålene med lovendringen i 2019, jf. Prop. 154 L (2016–2017) kapittel 1 på side 7 og punkt 4.7.3 på side 53. Mens vurderingen av om grunnvilkåret i andre ledd er oppfylt bygger på en bred vurdering av intellektuelle evner og funksjonsnivå, er utilregnelighetsvurderingen etter tredje ledd i større grad rettet mot graden og arten av svikt i virkelighetsforståelse og funksjonsevne. Ved vurderingen av voldslovbrudd vil for eksempel realitetsbrist og manglende evne til å innrette seg etter samfunnets krav til adferd, være viktigere enn andre egenskaper som også inngår i vurderingen av om grunnvilkåret er oppfylt, så som finmotorikk, renslighet og ferdigheter i husarbeid. Ved den mer nyanserte vurderingen som tilleggsvilkåret legger opp til, kan man med større treffsikkerhet identifisere de lovbrøttere som ut fra begrunnelsen for straff ikke bør holdes ansvarlige.
- (41) Endelig har aktor anført at den lave funksjonsevnen *i dette tilfellet* ikke kan tillegges vekt, fordi den har sammenheng med diagnosen «uspesifisert gjennomgripende utviklingsforstyrrelse». Gjennomgripende utviklingsforstyrrelser betegnes også som «autismespekterforstyrrelser» eller med kortformen «autisme». Kjernesymptomene er vedvarende svikt i sosial funksjon og kommunikasjon, samt et begrenset, stereotyp og repeterende repertoar av interesser og adferd. Det er ikke uvanlig at personer med psykisk utviklingshemming også oppfyller en autismediagnose.
- (42) Aktors poeng er at alvorlig autisme faller inn under grunnvilkåret «sterkt avvikende sinnstilstand» i straffeloven § 20 andre ledd bokstav a. Derfor vil det være inkonsekvent – hevdes det – om man skulle ta hensyn til lavere grader av autisme ved vurderingen av om det foreligger «høygradig psykisk utviklingshemming» etter bokstav c.
- (43) Jeg ser dette annerledes. Det er ikke spørsmål om å ta hensyn til autismediagnosen i seg selv, men om å legge vekt på lovbrøtters lave funksjonsnivå. Hvorvidt det lave funksjonsnivået skyldes de årsaksfaktorene som ligger til grunn for autismediagnosen, diagnosen psykisk utviklingshemming eller begge deler, kan være vanskelig å fastslå og er uansett ikke avgjørende ved den strafferettslige vurderingen. Som jeg har vært inne på, er formålet å identifisere psykisk utviklingshemmede lovbrøttere som det ikke er rimelig og rettferdig å straffe. I tillegg til intellektuelle evner skal det da legges vekt på graden av svikt i virkelighetsforståelse og funksjonsevne. Det sentrale er om personen ut fra sine forutsetninger kan klandres. Svekket adaptiv funksjon som har sammenheng med en autismespekterforstyrrelse, kan derfor ha betydning for om grunnvilkåret i straffeloven § 20 andre ledd bokstav c er oppfylt.
- (44) Jeg vil i denne sammenheng trekke frem sakkyndig Rosenqvists erklæring, hvor det fremgår at personer med lettere psykisk utviklingshemming som samtidig har andre diagnoser, kan oppvise «massivt adferdsavvik, manglende forståelse for det lovbruddet de har begått, manglende forståelse for egen situasjon, sterkt nedsatt evne til samhandling med andre innsatte, impulsivitet og uten forutsetninger til å planlegge fremtiden». Jeg forstår det slik at de andre lidelsene kan gjøre det vanskeligere enn ellers å takle den psykiske utviklingshemmingen. Flere av de nevnte egenskapene står sentralt ved utilregnelighetsvurderingen etter § 20 tredje ledd. En tolkning av grunnvilkåret i andre ledd

bokstav c som ville innebære at man ekskluderer en gruppe psykisk utviklingshemmede som reelt er utilregnelige på grunn av svikt i virkelighetsforståelse og funksjonsevne, harmonerer dårlig med siktemålet om mest mulig treffsikkert å identifisere personer som mangler personlige forutsetninger for skyld. En slik tolkning ville også stå i et spenningsforhold til det grunnleggende utgangspunktet om at personer uten skyldene skal fritas for straff. Det er således viktige hensyn som taler for at grunnvilkåret ikke forstås så snevert som påtalemyndigheten tar til orde for.

- (45) *Oppsummert* innebærer grunnvilkåret «høygradig psykisk utviklingshemming» i straffeloven § 20 andre ledd bokstav c at det skal foretas en helhetsvurdering, hvor IQ og funksjonsnivå står sentralt. Det går en veiledende grense ved IQ 60. Personer med høyere IQ kan oppfylle grunnvilkåret om de har særlig lavt funksjonsnivå. Hvorvidt det lave funksjonsnivået skyldes utviklingshemmingen eller en autismespekterforstyrrelse, er ikke avgjørende.
- (46) En person som oppfyller grunnvilkåret i § 20 bokstav c, anses ikke uten videre å mangle skyldene. I tillegg kreves det at lovbrysterens på tiden for handlingen var utilregnelig på grunn av tilstanden. Det er derfor ikke gitt at en person med IQ over 60 som anses høygradig psykisk utviklingshemmet på grunn av en autismespekterforstyrrelse som ikke når opp til nivået i bokstav a, mangler skyldene.

Lagmannsrettens lovtolkning

- (47) Lagmannsrettens flertall kom som nevnt til at A ikke oppfyller grunnvilkåret i straffeloven § 20 andre ledd bokstav c, og at han derfor har skyldene. Spørsmålet er om denne vurderingen bygger på riktig lovtolkning.
- (48) Etter først å ha konstatert at «høygradig psykisk utviklingshemming» er et strafferettslig begrep som ikke sammenfaller med noen medisinsk diagnose, går lagmannsretten over til spørsmålet om IQ-grensen på 60 er veiledende eller absolutt. Det pekes på at forarbeidene er uklare, og at det er argumenter i begge retninger. Deretter skriver lagmannsretten:
- «Lagmannsretten forstår ... straffeloven § 20 andre ledd bokstav c slik at personer med IQ over 60 i utgangspunktet ikke vil kunne anses å ha høygradig psykisk utviklingshemming. Grensen er imidlertid ikke helt absolutt, og i noen tilfeller vil personer med målt IQ over 60 kunne omfattes av bestemmelsen. Det kan være der det er tvil om testresultatet avspeiler personens reelle evnenivå, for eksempel der flere tester viser ulike skårer, eller der skåren grenser ned mot IQ 60 og dårlig adaptiv fungering tilsier at den kognitive svekkelsen er mer alvorlig enn det IQ-målingen skulle tilsi.»
- (49) Jeg oppfatter det som sies her, slik at grensen ved IQ 60 etter lagmannsrettens syn er tilnærmet absolutt, og bare kan fravikes ved tvil om IQ-testene gir et riktig uttrykk for lovbrysterens «sanne» evnenivå. Dette underbygges av flertallets konkrete vurdering, der det sies at As IQ-score på 65 er «for høy til å kunne falle inn under grunnvilkåret om høygradig psykisk utviklingshemming».
- (50) Lagmannsrettens forståelse samsvarer ikke med min tolkning av loven. Som jeg har redegjort for, er IQ-grensen på 60 veiledende og ikke tilnærmet absolutt. Det betyr at en person med IQ rundt 65, slik A er funnet å ha, ikke uten videre er ekskludert fra gruppen

høygradig psykisk utviklingshemmede. Om grunnvilkåret er oppfylt, beror på en helhetsvurdering hvor man også må ta hensyn til adaptiv funksjon.

(51) Sakkyndig Nonstad har forklart at graden av psykisk utviklingshemming i medisinsk forstand ikke kan vurderes løsrevet fra det adaptive funksjonsnivået. A er utredet med 3. versjon av vurderingsverktøyet Adaptive Behavior Assessment System (ABAS-3), som brukes for å måle kognitive, sosiale og praktiske ferdigheter. Hans score for generell adaptiv funksjon er satt til 55, med et konfidensintervall fra 52 til 58. Disse resultatene indikerer en funksjonssvikt som *kan* være så alvorlig at A må anses som høygradig psykisk utviklingshemmet, selv med en IQ-score på over 60.

(52) Lagmannsrettens flertall går deretter inn på betydningen av at A oppfyller flere diagnoser. Etter å ha konstatert at hans svake adaptive funksjon har sammenheng med at han også har en uspesifisert gjennomgripende utviklingsforstyrrelse som ikke oppfyller kriteriet «sterkt avvikende sinnstilstand» i straffeloven § 20 andre ledd bokstav a, heter det:

«Tilstandene i bokstav a til c i § 20 andre ledd er formulert som alternative utilregnelighetsgrunner, hvor minst én av tilstandene må foreligge på handlingstidspunktet. Flertallet kan ikke se at loven åpner for at den som både hadde en avvikende, men ikke sterkt avvikende sinnstilstand, og en psykisk utviklingshemming, men ikke høygradig, kan kjennes utilregnelig etter straffeloven § 20. Det er derfor ikke grunnlag for å kjenne A utilregnelig selv om utviklingshemmingen og utviklingsforstyrrelsen til sammen gjør at han fungerer dårligere enn det hans intellektuelle evnenivå skulle tilsi.»

(53) Det er riktig at minst ett av grunnvilkårene i § 20 andre ledd må være oppfylt for at lovbyrteren skal anses å mangle skyldene. Lagmannsrettens begrunnelse lest i sammenheng skaper imidlertid usikkerhet med hensyn til om den også har lagt til grunn at det skal ses bort fra svikt i funksjonsnivå som har sammenheng med tilleggsdiagnosen «uspesifisert gjennomgripende utviklingsforstyrrelse», i tråd med det aktor har gjort gjeldende for Høyesterett. I så fall er det uttrykk for feil lovtolkning.

Konklusjon

(54) Lagmannsrettens dom må etter dette oppheves fordi den er basert på feil lovtolkning. I samsvar med hovedregelen i straffeprosessloven § 347 første ledd oppheves også ankeforhandlingen.

(55) Jeg stemmer for slik

D O M :

Lagmannsrettens dom med ankeforhandling oppheves.

- (56) Dommer **Sæther:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (57) Dommer **Bull:** Likeså.
- (58) Dommer **Falch:** Likeså.
- (59) Justitiarius **Øie:** Likeså.
- (60) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Lagmannsrettens dom med ankeforhandling oppheves.